

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИМВОЛІЧНОГО ПРОСТОРУ МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

СОРОКІНА, ОЛЕКСАНДРА¹

Анотація

В статті розглянуто зміни символічного простору мистецтва в Україні, які відбулись внаслідок повномасштабного вторгнення. Метою статті є виявлення напрямів трансформації символічного простору мистецтва в Україні під час повномасштабного вторгнення. Виділено теоретичне підґрунтя роботи, представлене працями Ч. Пірса (аналіз символічного простору через триаду об'єкта, знака та інтерпретатора), Ю. Лотмана (символічний простір у населених пунктах), П. Бурд'є (простір мистецтва як поле боротьби за визнання, престиж та авторитет), У. Еко (структурування світу людини через знаки та символи), А. Шопенгауера та Ж. Дейла (визначення суб'єктності/об'єктності людини в процесі спостереження творів мистецтва), Е. Кассирера (у його розгляді людини як *animal symbolicum*). Виявлено, що воєнні події в Україні відновили аллюзії, пов'язані з історичним досвідом переосмислення воєн та наслідків диктаторських режимів, які мали місце протягом XX століття (зокрема під час II Світової війни), вплив яких вийшов за межі культурного мистецького простору та вплинув на політичні процеси в інших країнах. Виділені функції символічного простору мистецтва: формування соціальної пам'яті, пов'язаної з подіями в країні; укріплення національної ідентичності та популяризація національної культури; переосмислення подій війни; віддзеркалення страждань та втрат; самотерапія як здатність покращувати суб'єктивні стани осіб, які мають травмуючий досвід. Визначено, що трансформаційними процесами, які мають місце в просторі українського мистецтва, наразі є розрив та заперечення подій минулого (виражений у процесі декомунізації), змістовного збагачення (за рахунок появи нових символів, пов'язаних з військовими подіями), діджиталізації (поширення зображень у мережі інтернет), інтернаціоналізації (як представленості українських творів в інших країнах, так і появи творів іноземних митців, присвячених подіям в Україні). Оскільки війна є соціальним феноменом, пов'язаним зі стражданням та втратами, мистецтво набуває функції самотерапії – долучення до культурного простору дозволяє переосмислити особистий травмуючий досвід у безпечному середовищі та усвідомити не тільки особисті страждання, але й страждання інших людей, які зазнали таких самих втрат. Їх символічний вимір спонукає до етичного дослідження наслідків війни, переосмислення її подій та пошуків подолання її наслідків.

Ключові слова: символ, символічний простір, знак, мистецтво, повномасштабне вторгнення.

Актуальність та постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Війна та воєнні конфлікти супроводжують людство протягом його історії. Так, за даними Wesleyan College (США) за останні 4 тисячі років відбулось більш, ніж 10 тис. воєнних конфліктів та воєн. Згідно з інформацією Інституту дослідження проблем миру в Осло (PRIO), у 2023 році у світі тривало близько двохсот воєнних конфліктів, у 2024-му їх кількість скоротилась до п'ятдесяти-шістдесяти (Herre, Rodés-Guirao, Roser, 2024; Schinas, 2024; Global Conflict Tracker, 2025). Війна як найвища форма загострення протиріч має наслідком не тільки фізичні втрати, але й супроводжується глибокими трансформаціями усіх сфер суспільного життя.

Одним із наслідків воєнного конфлікту, зокрема для України це повномасштабне втор-

гнення 24 лютого 2022 року, є світоглядна трансформація, яка відобразилась у всіх сферах соціального життя. Інструментом, який дозволяє сприймати емоційний аспект війни, зберігаючи сталість особистості, є процеси створення та долучення до мистецьких творів, зокрема їх символічної складової, яка відображає колективні цінності та створює простір співпереживання та співвідчуття, який несе у собі об'єднуючу функцію. Отримання символічного значення у мистецькому просторі для подій, пов'язаних з війною, дозволяє зберегти їх у соціальній пам'яті та зробити складовою культурної трансмісії, створивши спільний простір подій та вражень для представників всіх поколінь в суспільстві. У філософському аспекті мистецтво та війна є відображенням взаємозалежних стосунків, де твори мистецтва одночасно і відображають, і критикують події, пов'язані з війною. Їх символічний вимір спонукає до етичного дослідження наслідків війни, переосмислення її подій та пошуків подолання її наслідків.

¹ Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

E-mail: sorokina.soc@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0058-1848>

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких представлено вирішення даної проблеми. Феномен відображення у символічному просторі мистецтва воєнних подій не є новим в історії людства. До загальноновизнаних творів можна віднести офорти Ф. Гойї циклу «Лихоліття війни», які зображають сцени катувань, розстрілів, жорстокості солдатів, а також страждання жінок і дітей. Скульптурна група О. Родена «Громадяни Кале» показує добровільну жертву життям заради рятування міста від загарбників та їх дій. «Герніка» П. Пікассо зображає хаос та біль війни через демонстрацію руйнувань, страждань людей та тварин, при цьому не демонструючи напряму сцени насилля.

У філософських дослідженнях зв'язок між мистецтвом і війною зберігає свою актуальність. Дж. Мітчелл у праці «Миротворчість через образотворче мистецтво» («Peacebuilding Through the Visual Arts») підкреслює, що мистецтво, яке відображає воєнні події, слугує гуманітарним цілям через зображення та переосмислення його наслідків: демонстрацію спустошень, спричинених війною, та здатністю викликати сильні емоції, розширюючи моральну уяву особи та спонукаючи її до рефлексії та переосмислення (Mitchell, 2020).

Дж. Малрін у роботі «Війна, література та мистецтво в Європі шістнадцятого століття» («War, Literature and the Arts in Sixteenth-Century Europe») досліджує механізми впливу воєнних конфліктів на художні зображення в епоху Відродження. На його думку, оскільки війна була центральним елементом суспільного життя, то різні форми мистецтва, включаючи образотворче мистецтво та музику, використовувалися для передачі переживань та емоцій людей, пов'язаних з військовими конфліктами цього періоду. Так, аналіз поетичних та літературних творів, присвячених війні, свідчить про незмінну увагу авторів до складнощів війни та роздуми над ними (Mulryne, 1989).

К. Грей в роботі «Постмодерністська війна: нова політика конфлікту» («Postmodern War: The New Politics of Conflict») досліджує взаємозв'язок між технологічним прогресом, війною та риторикою навколо неї, зазначаючи, що сучасні війни ведуться переважно між нерівними за силою суб'єктами з опорою, окрім зброї, на страх та деструктивні відчуття, пов'язані з війною. Сам воєнний конфлікт супроводжується просуванням альтернативних наративів, які ускладнюють або

унеможливають пошуки їх розв'язання (Gray, 1998).

Ж. Дейл у роботі «Шопенгауер, філософія та мистецтво» («Schopenhauer, philosophy, and the arts») вказує на зв'язок між естетичною філософією та людським досвідом, особливо в контексті страждань та трагедій, припускаючи, що мистецтво може пропонувати засіб уникнення або розуміння екзистенційної боротьби, яку спричиняють життєві кризи, включаючи війну (Dale, 1996). Сам А. Шопенгауер вбачав призначення мистецтва у звільненні від страждань, які дозволяють людині тимчасово піднятися над волею, звільнившись від егоїстичних пристрастей. Особливістю його бачення виступає розгляд глядача мистецького твору як пасивного суб'єкта, який позбавляється від зовнішніх емоцій, але не задля того, щоб трансформувати себе та пережити екзистенційну кризу, а задля досягнення стану байдужості та внутрішнього спокою.

Мета статті. Метою статті є виявлення напрямів трансформації символічного простору мистецтва в Україні під час повномасштабного вторгнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких представлено вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Поняття символічного простору, зокрема простору мистецтва, є пов'язаним з роботами у галузі семіотики, об'єктом дослідження яких виступають знакові системи та закладені у них сенси і значення, не тотожні їх фізичному втіленню. Розрив між матеріальною формою та ідеєю створює простір інтерпретацій та значень для кожного окремого спостерігача.

Е. Кассирер у концепції символічного простору через свою теорію символічних форм розглядав людину як *animal symbolicum*, тобто істоту, яка живе і мислить не лише у фізичному світі, але й у світі символів, які виступають інструментом їх взаємодії завдяки свідомості людини. У «Філософії символічних форм» Е. Кассирер розглядає мистецтво як один зі символічних просторів поруч з мовою, музикою, релігією. Функція такого простору полягає в осмисленні світу, його структуруванні та активному формуванні досвіду людини. На відміну від А. Шопенгауера, спостерігач мистецьких творів у Е. Кассирера зберігає свою суб'єктність та проходить через внутрішню трансформацію, яка його змінює, а не залишає у попередньому стані (Cassirer, 2020; Xhignesse, 2023).

Ю. Лотман розглядав символічний простір у його зв'язку з культурою, літературою та комунікацією. Культура та зокрема твори мистецтва, на його думку, містять знаки, символи та коди, які формують культурну пам'ять та ідентичність. Особливу цікавість представляє його визначення міського простору як символічного поля, де його елементи (пам'ятники, споруди тощо) як носії закладених кодів та сенсів, сприяють формуванню колективної пам'яті та обумовлюють сприйняття історії (Константинов, 2016). Наразі перетворення інструментів війни на складові символічного простору (наприклад, танки країни-агресора у Києві; елементи руйнувань від бомбардувань на будівлях, які свідомо зберігаються), зберігають зв'язок з нею, але отримують нові значення, пов'язані з захистом, збереженням держави та національної ідентичності.

Мистецтво для П. Бурд'є виступає одним з форм простору, де вирішальне значення мають культурний та символічний капітали. Він визначає мистецтво як простір боротьби за визнання, престиж та авторитет, які надають можливість впливати на широкі кола населення та впливати на суспільну думку, норми і цінності. Сфера мистецтва у П. Бурд'є володіє певною автономією по відношенню до інших сфер суспільства що дозволяє їй, на його думку, зберігати автономність та незалежність (Bourdieu, 1986). Ідея П. Бурд'є щодо простору мистецтва як поля боротьби набуває особливого значення в українській дійсності завдяки боротьбі українське мистецтво vs радянський спадок, яка продовжується у країні як процес декомунізації та популяризації національної культури.

Для У. Еко символічний простір є замкненим культурним та семіотичним простором, який несе в собі символи і коди, які формують сенси і структурують світ людини. Символічний простір у нього не є прив'язаним до простору фізичного, що надає йому характеристики метафоричності та можливості множинних інтерпретацій. Саме ці складові спонукають свідомість людини до пошуку, боротьби зі страхами і досягнення свободи через усвідомлення. Тобто мистецькі твори як елемент семіотичного простору культури, виконують спонукальну функцію, пов'язану з осмисленням та переосмисленням фізичної реальності та подій, при цьому не будучи автентичними у своєму фізичному втіленні подіям, яким вони присвячені (Еко, 1979).

В есе «Ur-Fascism» У. Еко зазначає, що переосмислення подій, пов'язаних з воєнними конфлік-

тами та збереження їх у соціальній пам'яті має виступати запобіжним засобом повторення даних подій (Еко, 1995). Хоча й з огляду на статистику щодо військових конфліктів у сучасному світі стає наявним, що запобіжна функція не виконується в тому обсязі, як це бачив У. Еко, в той же час переосмислення війни та воєнних подій через твори мистецтва дозволяє суспільству пережити нанесені травми та сформувати власне відношення до цих подій.

Р. Шехнер, розглядаючи мистецтво, зокрема культурний перформанс, дійшов висновку, що він включає в себе символічні елементи, які розповсюджуються також і на події, пов'язані з війною. Так, у мистецьких творах та масовій культурі представлені елементи ритуалу і театральності – мобілізація, демонстрація сили, символічні жести (паради, військові церемонії), які створюють певний символічний простір і впливають на суспільну свідомість. Сама війна за Р. Шехнером, супроводжується ритуалізованими діями, які надають їй символічного значення, допомагають структурувати хаос і підтримувати соціальну організацію. Військові акції, виступи лідерів, пропагандистські формують суспільну підтримку війни, створюють образ ворога і героїв війни. У соціальних відносинах це проявляється в створенні тимчасових спільнот, об'єднаних спільним переживанням – солдатів, цивільних, ветеранів, які через спільний досвід створюють особливий символічний простір. Розгляд війни у Р. Шехнера як поєднання символічних, театральних та ритуальних елементів дозволяє говорити про утворення особливого типу простору, який виникає з її розгортанням. При цьому слід відзначити, що даний простір є диференційованим внаслідок відмінностей у досвіді різних соціальних груп (Schechner, 1988).

Ч. Пірс визначав символічний простір через призму знаків і процесів їх взаємодії. В його баченні знак є посередником між об'єктом і його інтерпретатором. В якості складових знаків він виділяв об'єкт як явище дійсності, яке потребує означення, знак – матеріальний або ідеальний носій, що заміщує об'єкт та інтерпретатор, здатного зрозуміти закладений у ньому сенс (Шепетяк, 2014). Саме символічний простір мистецтва чітко співпадає з зазначеною Ч. Пірсом тріадою: об'єкт як явище дійсності, зокрема пов'язане з війною, знак як твір мистецтва, який відображає певні події та інтерпретатор як особа, яка є глядачем. Ще однією важливою складовою

виступає така характеристика символічного простору як динамічність, яка позначає його відкритість та взаємодію зі світом, знаками та іншими інтерпретаторами. Значення мистецького твору формується динамічно у процесі інтерпретації, який є відкритим і багатозначним. Кожен глядач чи читач твору виступає як інтерпретатор, що створює власний сенс, базуючись на особистому досвіді і культурному контексті.

Звертаючись до символічної складової українського мистецтва до повномасштабного вторгнення, можна помітити, що більшість знаків була певним чином традиційною та пов'язаною з культурною спадщиною (скіфські прикраси, козаки, зброя), символами державності (булава, герб, гімн) та побутової обрядовості (вишиванка, орнаменталістика, верба, мак, верба). Однак з початком повномасштабного вторгнення до традиційні культурні знаки починають поєднуватись зі знаками війни та воєнних подій, доданим елементом яких є ціннісна складова.

Оскільки війна є соціальним феноменом, пов'язаним зі стражданням та втратами, мистецтво набуває функції самотерапії – долучення до культурного простору дозволяє переосмислити особистий травмуючий досвід у безпечному середовищі та усвідомити не тільки особисті страждання, але й страждання інших людей, які зазнали таких самих втрат.

З 2022 року набула особливої популярності така форма мистецького твору як створення тематичних муралів, які завдяки своїм розмірам дозволяють вписати їх міський простір та повсякденні практики мешканців населених пунктів, а їх споглядання не потребує окремих дій (як-то відвідування спеціальних місць, купівлі квитків тощо). До цієї ж групи можна віднести графіті та символічні об'єкти, які виконують функції збереження пам'яті щодо подій, пов'язаних з війною. Особливістю воєнного часу є диверсифікація зображень, які включають не тільки військових, але й мирних осіб у просторі війни – медиків, волонтерів, звичайних людей, які постраждали від неї. Також зустрічається традиційний рослинний орнамент, типовий для української культури (мальви, соняшники, маки).

Окремим напрямом йде процес розмежування «українська культура/мистецтво» та «російська культура/мистецтво». Якщо росія та її культурні діячі намагаються просувати ідею їх близькості та спорідненості, заснованої на наративі «братських народів», то Україна відстоює протилежну

позицію, наголошуючи на власній самобутності. Це проявляється і в офіційному просторі як визнання митців та їх робіт українськими (а не радянськими чи російськими), так і у підкресленні національної самобутності у мистецьких творах (це часто проявляється в жовто-блакитній стилістиці та використанні інших визнаних символів).

Символами, пов'язаними з війною, які з'являються у мистецтві з 2022 року, можна зазначити: «привид Києва», образ якого не прив'язаний до конкретної людини, але виступає уособленням особи, яка захищає українське небо та мирних жителів від обстрілів; кольори українського прапора як символу свободи та боротьби проти агресії; символи опору, пов'язані з конкретними ситуаціями, але які частково мають гумористичну складову (український трактор та танк; банка з консервацією, яка влучила у дрон та ін.). До цієї з групи можна віднести марки Укрпошти, зокрема з виразами, присвяченими побажанням ворогу піти з української землі (які містять обценну лексику). Декотрі символічні елементи увійшли до військових емблем (зокрема релігійна символіка різних конфесій, які проживають в Україні, зображення зброї, козотопських відьом, стилізовані зображення герба). Представленими є образи війни, пов'язані з традиційними гендерними ролями: чоловіка як захисника та воїна, жінки як матері та берегині. В якості прикладів можна навести скульптуру «Зерно» О. Золотаря та В. Грубляка (Луцьк), яка символізує початок і відродження; скульптуру «Вінок» В. Псоткової (Прага), присвячену українським матерям, які постраждали від війни, символізуючу жіночу силу та жертву; скульптуру «Крилата ракета» І. Чорномаза (Харків), яка символізує руйнування війни.

Окремо можна відзначити зображення символічних та ритуальних дій, пов'язаних з вшануванням пам'яті (зображення меморіалів та «місць пам'яті», церемонії вшанування). Символи війни у мистецтві відіграють провідну роль у трансляції емоцій, ідей і наративів, пов'язаних зі стражданнями, героїзмом і національною ідентичністю, формуючи особливий символічний простір, у якому війна осмислюється і трансформується через художні образи. Вагомою складовою виступають символи, пов'язані з країною-агресором та її воєнними силами: використання символів диктатури з алюзіями II Світової війни та диктатур початку XX століття, смерті диктатора, хижачкої

поведінки (вкрадена побутова техніка та електроніка тощо). Наприклад – скульптура «путін на танку» Дж. Коломіні (Франція), яка символізує руйнівний вплив війни, зокрема на дітей.

Висновки дослідження і перспективи подальших пошуків у даному напрямку. Простір мистецтва виступає як один з символічних просторів, який у знаковій формі відображає події та містить у собі закладені сенси, допускаючи множинність інтерпретацій. Війна та воєнні події є одним з напрямів мистецької діяльності, викликаними потребою у переосмисленні збройних конфліктів, а також страждань та втрат, викликаних ними. Мистецтво як знакова система та мистецькі твори зокрема містять коди та сенси, які несуть ціннісну складову, та, відображаючи руйнівні події, через зображення страждань та болю несуть ідею миру як цінності. Ідея символічного простору мистецтва як засобу метафоричного відображення реальних подій через символи, коди та тексти закладена у роботах Ч. Пірса (як тріада об'єкт-знак-інтерпретатор), Ю. Лотмана (як

способу організації простору), У. Еко (як засобу переосмислення подій), П. Бурд'є (як інструменту боротьби за цінності).

Символічний простір мистецтва в Україні під час повномасштабного вторгнення відображає суспільні процеси, пов'язані зі запереченням радянського спадку, що виражається у процесах декомунізації; укріпленням національної ідентичності; вшануванням жертв війни; героїзацією образів захисників країни. Символічний простір війни та воєнних подій, відображений у мистецтві, наразі виходить за межі академічних форм та є представленим у формі інсталяцій, муралів, графічних форм, електронних зображень в інтернет-просторі, які завдяки своїй доступності набувають поширеності та впливають на широкий загал. Повномасштабне вторгнення спричинило розширення символічного простору за рахунок залучення нових елементів, пов'язаних з подіями війни та міжнародну включеність завдяки їх представленню в інших європейських країнах та творах іноземних митців, присвячених російсько-українській війні.

Список використаних джерел

- Herre B., Rodés-Guirao L., Roser M. War and Peace. Our World in Data. Retrieved from: <https://ourworldindata.org/war-and-peace>
- Schinas J. 2023: The year with the most armed conflicts since World War II. Retrieved from: <https://lab.imedd.org/en/2023-the-year-with-the-most-armed-conflicts-since-world-war-ii/>
- Global Conflict Tracker. Retrieved from: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker>
- Mitchell J. Peacebuilding Through the Visual Arts. Peacebuilding and the Arts. Rethinking Peace and Conflict Studies / Mitchell J., Vincett G., Hawksley T., Culbertson H. (eds). Palgrave Macmillan, Cham. 2020. Pp. 35–70.
- Mulryne J. R. War, literature, and the arts in sixteenth-century Europe. New York : St. Martin's Press, 1989. 230 p.
- Gray Ch. H. Postmodern War. The New Politics of Conflict. New York, London, the Guilford Press, 1998. 328 p.
- Dale J. Schopenhauer, philosophy, and the arts. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1996. 309 p.
- Cassirer E. The Philosophy of Symbolic Forms. Abingdon, Routledge, 2020. 1412 p.
- Khignesse M-A. Schopenhauer's Aesthetic Ideology. *The Schopenhauerian Mind*. New York: Routledge, 2023. Pp. 1270140.
- Константинов М. В. Особливості структурно-семіотичного підходу Ю. Лотмана до візуальних мистецтв. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2016. № 6(15). С. 80–88.
- Bourdieu P. The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* / edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986. Pp. 241–258.
- Eco U. A Theory of Semiotics. Indiana University Press, Bloomington, 1979. 350 p.
- Eco U. Ur-Fascism. The New York Review. Retrieved from: <https://www.nybooks.com/articles/1995/06/22/ur-fascism/>
- Schechner R. Performance theory. New York : Routledge, 1988. 304 p.
- Шепетяк О. Класифікація знаків у семіотиці Чальза Пірса. *Університетська кафедра*. 2014. № 3. С. 129–136.

References

- Herre, B., Rodés-Guirao, L., Roser, M. (2024). War and Peace Our World in Data. Retrieved from: <https://ourworldindata.org/war-and-peace>
- Schinas, J. 2023: The year with the most armed conflicts since World War II. (2024) Retrieved from: <https://lab.imedd.org/en/2023-the-year-with-the-most-armed-conflicts-since-world-war-ii/>
- Global Conflict Tracker. (2025). Retrieved from: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker>
- Mitchell, J. (2020). Peacebuilding Through the Visual Arts. Peacebuilding and the Arts. Rethinking Peace and Conflict Studies / Mitchell, J., Vincett, G., Hawksley, T., Culbertson, H. (eds). Palgrave Macmillan, Cham.

- Mulryne, J. R. (1989). War, literature, and the arts in sixteenth-century Europe. New York : St. Martin's Press.
- Gray, Ch. H. (1998). Postmodern War. The New Politics of Conflict. New York, London, the Guilford Press.
- Dale, J. (1996). Schopenhauer, philosophy, and the arts. Cambridge ; New York : Cambridge University Press.
- Cassirer, E. (2020). The Philosophy of Symbolic Forms. Abingdon, Routledge.
- Khignesse, M-A. (2023). Schopenhauer's Aesthetic Ideology. *The Schopenhauerian Mind*. New York: Routledge.
- Konstantinov, M. V. (2016). Peculiarities of Y. Lotman's Structural-Semiotic Approach to the Visual Arts. *Philosophy and Political Science in the Context of Modern Culture*. Iss. 6 (15).
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* / edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press.
- Eco, U. (1979). A Theory of Semiotics. Indiana University Press, Bloomington.
- Eco, U. (1995). Ur-Fascism. The New Your Review. Retrieved from: <https://www.nybooks.com/articles/1995/06/22/ur-fascism/>
- Schechner, R. (1988). Performance theory. New York : Routledge.
- Shepetyak, O. (2014). Classification of Signs in the Semiotics of Charles Peirce. *University Department*. Iss. 3.

Oleksandra, Sorokina – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of Sociology Department, Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: sorokina.soc@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0058-1848>

TRANSFORMATION OF THE SYMBOLIC SPACE OF ART IN UKRAINE DURING THE FULL-SCALE INVASION

Abstract

The article examines the changes in the symbolic space of art in Ukraine that occurred as a result of the full-scale invasion. The aim of the article is to identify the directions of transformation of the symbolic space of art in Ukraine during the full-scale invasion. The theoretical basis of the work is highlighted, represented by the works of C. Peirce (analysis of symbolic space through the triad of object, sign and interpreter), J. Lotman (symbolic space in settlements), P. Bourdieu (art space as a field of struggle for recognition, prestige and authority), U. Eco (structuring of the human world through signs and symbols), A. Schopenhauer and J. Dale (determination of human subjectivity/objectivity in the process of observing works of art), E. Cassirer (in his consideration of man as animal symbolicum). It is revealed that the military events in Ukraine have renewed allusions related to the historical experience of rethinking wars and the consequences of dictatorial regimes that took place during the twentieth century (in particular, during the Second World War), the impact of which went beyond the cultural art space and influenced political processes in other countries. The functions of the symbolic space of art are highlighted: the formation of social memory related to the events in the country; strengthening of national identity and promotion of national culture; rethinking the events of the war; reflection of suffering and loss; self-therapy as an ability to improve the subjective states of people with traumatic experiences. It is determined that the transformational processes taking place in the space of Ukrainian art are currently the rupture and denial of past events (expressed in the process of decommunisation), substantive enrichment (through the emergence of new symbols related to military events), digitalisation (distribution of images on the Internet), internationalisation (both the representation of Ukrainian works in other countries and the emergence of works by foreign artists dedicated to events in Ukraine). Since war is a social phenomenon associated with suffering and loss, art acquires the function of self-therapy – access to cultural space allows one to rethink personal traumatic experiences in a safe environment and to realise not only personal suffering but also the suffering of other people who have suffered the same losses. Their symbolic dimension encourages an ethical study of the consequences of war, rethinking its events and searching for ways to overcome its consequences.

Key words: symbol, symbolic space, sign, art, full-scale invasion.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 05.03.2025

Accepted date 15.04.2025

Published date 05.05.2025

How to cite: Сорокіна, Олександра. Трансформація символічного простору мистецтва в Україні під час повномасштабного вторгнення. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 23(100). P. 134–139.
doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-23-100-14>